

JOHANN SEBASTIAN BACH
BRANDENBURG
CONCERTOS
CAPELLA SAVARIA
ON PERIOD INSTRUMENTS WITH ZSOLT KALLÓ

HUNGAROTON

JOHANN SEBASTIAN BACH (1685–1750)

BRANDENBURG CONCERTOS

DISC ONE

Brandenburg Concerto No. 1 in F major, BWV 1046

17:35

1	[...]	3:31
2	Adagio	3:15
3	Allegro	4:10
4	Menuetto – Trio – Polonaise	6:39

Brandenburg Concerto No. 2 in F major, BWV 1047

10:46

5	[...]	4:42
6	Andante	3:18
7	Allegro assai	2:46

Brandenburg Concerto No. 3 in G major, BWV 1048

9:56

8	[...]	5:18
9	Adagio	0:15
10	Allegro	4:23

Total time: 38:25

DISC TWO

Brandenburg Concerto No. 4 in G major, BWV 1049

14:46

1	Allegro	6:41
2	Andante	3:38
3	Presto	4:27

Brandenburg Concerto No. 5 in D major, BWV 1050

19:31

4	Allegro	9:20
5	Affettuoso	5:10
6	Allegro	5:01

Brandenburg Concerto No. 6 in B-flat major, BWV 1051

15:13

7	[...]	5:31
8	Adagio, ma non tanto	4:13
9	Allegro	5:29

Total time: 49:36

CAPELLA SAVARIA
on period instruments (a = 415 Hz)

ZSOLT KALLÓ
Artistic Director

DDD Digital Stereo

Recording producer, balance engineer & editor: Miklós Csikós
Recorded on June 14–19, 2015 at Bartók Concert Hall, Szombathely, Hungary
Recorded by StudioM (Szombathely, Hungary)

Photo: Károly Bonyhádi • Design and prepress: Béla Ujváry • Booklet editor: Anna Lőrincz
English translation: Dr. Csilla Szabó • Deutsche Fassung: Dr. Gyöngyi Ulla Aizenpreis-Mátyás
© 2016 Fotexnet Kft. © 2016 Fotexnet Kft. • Catalogue No.: HCD 32786–87 • Made in Hungary

Brandenburg Concerto No. 1

SOLOISTS:

Krzysztof Stencel	horn 1
Dániel Pálkövi	horn 2
Marek Niewiedzial	oboe 1
Bettina Simon	oboe 2
Márton Brandisz	oboe 3
László Feriencsik	bassoon
Zsolt Kalló	violino piccolo

ORCHESTRA:

Beáta Szőke	violin
Zsuzsanna Tamás	violin
János Császár	violin
Balázs Bozzai	violin
Emőke Szép	violin
Imre Simkó	violin
György Bognár	violin
Gábor Rác	viola
Judit Orosz	viola
Csilla Vályi	violoncello
Ágnes Pálkövi	violoncello
György Janzsó	double-bass
Rita Papp	harpsichord
Attila Völgyi	archlute

Brandenburg Concerto No. 2

SOLOISTS:

László Borsódy	trumpet
Gábor Prehoffer	recorder
Marek Niewiedzial	oboe
Zsolt Kalló	violin

ORCHESTRA:

Beáta Szőke	violin
Zsuzsanna Tamás	violin
János Császár	violin
Balázs Bozzai	violin
Emőke Szép	violin
Imre Simkó	violin
György Bognár	violin
Gábor Rác	viola
Judit Orosz	viola
Csilla Vályi	violoncello
Ágnes Pálkövi	violoncello
György Janzsó	double-bass
László Feriencsik	bassoon
Rita Papp	harpsichord
Attila Völgyi	archlute

Brandenburg Concerto No. 3

SOLOISTS:

Zsolt Kalló	violin 1
Beáta Szőke	violin 2
Emőke Szép	violin 3
Gábor Rác	viola 1
Balázs Bozzai	viola 2
Zsuzsanna Tamás	viola 3
Csilla Vályi	violoncello 1
Ágnes Pálkövi	violoncello 2
Tomáš Kardoš	violoncello 3

CONTINUO:

György Janzsó	double-bass
Rita Papp	harpsichord
Attila Völgyi	archlute

Brandenburg Concerto No. 4

SOLOISTS:

Zsolt Kalló	violin
Gábor Prehoffer	recorder 1
Bettina Simon	recorder 2

ORCHESTRA:

Beáta Szőke	violin
Zsuzsanna Tamás	violin
János Császár	violin
Balázs Bozzai	violin
Emőke Szép	violin
Imre Simkó	violin
György Bognár	violin
Gábor Rác	viola
Judit Orosz	viola
Csilla Vályi	violoncello
Ágnes Pálkövi	violoncello
György Janzsó	double-bass
László Feriencsik	bassoon
Rita Papp	harpsichord
Attila Völgyi	archlute

Brandenburg Concerto No. 5

SOLOISTS:

Andrea Bertalan	flauto traverso
Zsolt Kalló	violin
Rita Papp	harpsichord

ORCHESTRA:

Beáta Szőke	violin
Zsuzsanna Tamás	violin
János Császár	violin
Balázs Bozzai	violin
Emőke Szép	violin
Imre Simkó	violin
György Bognár	violin
Gábor Rác	viola
Judit Orosz	viola
Csilla Vályi	violoncello
Ágnes Pálkövi	violoncello
György Janzsó	double-bass

Brandenburg Concerto No. 6

SOLOISTS:

Zsolt Kalló	viola 1
Gábor Rác	viola 2
Tomáš Kardoš	viola da gamba 1
Ágnes Pálkövi	viola da gamba 2
Csilla Vályi	violoncello

CONTINUO:

György Janzsó	double-bass
Rita Papp	harpsichord
Attila Völgyi	archlute

Johann Sebastian Bach: Brandenburg Concertos

The autograph manuscript of Johann Sebastian Bach's most renowned and most often played instrumental work was discovered in 1849, one hundred year after the composer's death, by Siegfried Wilhelm Dehn who then worked as a curator of Berlin's Königliche Bibliothek (today's Staatsbibliothek). The collection, consisting of six concertos, was dedicated by Bach to Christian Ludwig, the Margrave of Brandenburg, and this is the reason why Philipp Spitta – Bach's 19th-century biographer – gave the compositions this title. Originally, the concertos did not constitute a single cycle; Bach is believed to have composed the pieces over several years (between 1717 and 1720) while Kapellmeister at Cöthen for his orchestra, which was made up of remarkably talented musicians. Most likely, Bach met Christian Ludwig in May, 1718 while staying in Karlsbad, and this is when the margrave may have commissioned him to compose the works. It took Bach three years to complete the collection as attested by the date (24 March, 1721) on the manuscript written in magnificent calligraphic handwriting. We do not know whether the works were performed during the composer's lifetime but it seems probable that the Collegium Musicum of Leipzig, whose direction Bach assumed in 1729, may have performed the pieces at their concerts. The impeccable condition of the manuscript, however, suggests that the pieces never made it to the concert repertoire of the margrave's orchestra and they were first published in 1850 as part of Bach's complete works.

The original title – *Concerts avec plusieurs instruments* (Concertos with several instruments) – makes it quite clear that the majority of the works can be regarded as concerto grossos, a genre fashionable at the time. Looking at the instrumentation, however, we can find rather daring choices for the solo instruments. The first

concerto includes two horns, three oboes, a bassoon and a violin piccolo (a "small violin" tuned a minor third higher than a normal violin) while in the second piece the solo instruments are a trumpet, a recorder, an oboe and a violin; each performing over the strings and the basso continuo. The orchestra in the third concerto was arranged for a different assortment: three violins, three violas and three cellos, which either play solo or blend into the orchestral tutti. Concerto No. 4 features a violin and two recorders; in the fifth the solo instruments – a flute, a harpsichord and a violin – form a trio to dominate the orchestra. Nevertheless, it is the sixth concerto that has the most unique setting: there are no solo instruments here, and the strings have no violins.

The collection is nearly as varied if we consider its form. The three-movement structure attributed to Torelli, Albinoni and Vivaldi was reformulated by Bach in each of the concerti, although not in the same way. Not only do these reformed structures go against the Italian conventions putting the soloist in opposition with the orchestra but – owing to their contrapuntal arrangement – they open up new opportunities to present different musical textures and melodic contrasts.

Brandenburg Concerto No. 1

The oldest version of the piece found, dating back to 1713 and lacking the violino piccolo part, is believed to have been the earliest concerto of the cycle. Out of the four movements the first three follows the conventional concerto structure. The first movement is dominated by the winds with the violino piccolo coming to the foreground only in the second part of the slow movement only to withdraw after the virtuoso runs in movement three. Movement four, a mixture of a minuet and a polonaise, reminds us of a suite, more than anything else, where the theme of the minuet returns as a ritornello.

Brandenburg Concerto No. 2

It is a genuine concerto grosso in which all four of the solo instruments overshadow the accompanying orchestra both in terms of thematic material and sound. The musical material of the string parts sounds like an orchestrated basso continuo and as the tutti instruments withdraw in the slow movement, the concerto will remind us more and more of chamber music.

Brandenburg Concerto No. 3

In this concerto, Bach exploited all the potentials offered by three sets of string instruments: three violins, three violas and three cellos. Here we can hear a contrast of different registers, sometimes the string trios compete with one another but the composer also allows one or two of the instruments to go solo. This concerto lacks the customary slow movement; only two chords – and a subsequent cadenza – links the two fast-tempo movements.

Brandenburg Concerto No. 4

The musical concept of the piece is revealed right at the beginning of the first movement: the two recorders and the violin are engaged in a dialogue where the violin has an alternating role: it either plays solo or assumes the continuo accompaniment of the winds. This “piece within the piece” is dissolved only at the end of movement where the three soloists start playing the same musical material accompanied by the orchestra. After the sombre slow movement a grand contrapuntal finale unfolds merging the fugue and concerto theme with dazzling bravura.

Brandenburg Concerto No. 5

From the aspect of the history of music, this is the most unique concerto not only because of the flute – a novelty at the time – but also due to the virtuoso harpsichord part, which often shines out of the solo instruments. The court in Cöthen acquired a splendid new harpsichord from Berlin in 1719 and this may have inspired the composer to add some elaborate and technically demanding parts in the fast movements to impress the audience.

Brandenburg Concerto No. 6

The sixth concerto sounds distinctive because of the viols used besides the violas and bass strings. The viola da gamba was regarded as outdated in Bach's time but since it was Prince Leopold's favourite instrument, we may rightly assume that Bach employed gambas out of respect for the prince. It is the violas (de braccio), however, that do the bulk of the work; these parts pose ferocious technical challenges to viola players unprecedented in the Baroque era.

Katalin Tamás

Capella Savaria

Founded in 1981, in Szombathely, Capella Savaria has earned its fame as the first period-instrument chamber orchestra of Hungary. Its innovative efforts created quite a sensation at the time in musical circles. The ensemble's objectives were, from the onset, to play baroque and classical music in an authentic way by relying on genuine documents of the period. The founding artistic director was Pál Németh, followed by Zsolt Kalló who has been directing the ensemble since 1999. The members of the ensemble play authentic 18th-century instruments, or their copies. Capella Savaria performs chamber and orchestral pieces as well as operas or oratorios. They have made over 75 recordings, issued by Hungaroton, Centaur Records, Quintana, Harmonia Mundi, Dynamic, Naxos, and

Dorian Records, five of which have been awarded with the Hungarian “Record of the Year” prize. The conductor of their opera and passion series, Nicholas McGegan, has recorded 16 CDs with Capella Savaria. Their CDs also include some genuine rarities such as Hungarian music from the 18th century and the works of Druschetzky, Roman, A. Scarlatti, B. Marcello, Telemann, Werner, Naudot, Rameau, Fasch and Muffat. They have given concerts in 22 European countries outside Hungary and have appeared in both the Northern and the Southern parts of the American continent and in Israel. They are regular participants of Hungarian early music festivals (in Sopron, Fertőd, Budapest, and Zemplén) but have featured such festivals in Brugge, Innsbruck, Regensburg, Göttingen, Halle, Utrecht, Zerbst, Warszawa, Wrocław. They often perform on Hungarian TV and radio, and were awarded with the prestigious Liszt Prize in 1991. On the 25th anniversary of the ensemble’s foundation in 2006 the chamber orchestra was honoured with the Prima Primissima Prize in Vas County. The Canadian Opus Magazine has described Capella Savaria as “*one of Europe’s best ensembles*”.

www.capellasavaria.hu

Zsolt Kalló

The artist acts as the concertmaster, soloist and artistic director of Capella Savaria. He studied violin as Eszter Perényi’s student at the Liszt Academy of Music, Budapest and graduated in 1990 as an honoured violin artist. He also studied with Sándor Végh in Salzburg between 1988 and 1989. As a concertmaster, he has played with several acclaimed chamber orchestras including Sonora Hungarica, Aura Musicale, Concerto Armonico, and the Orfeo Ensemble but he has also impressed audiences as a soloist via his numerous CD, radio and TV recordings. He is also renowned for founding the Trio Antiqua and the Authentic Quartet. He has been invited as a professor to various early music courses. He currently teaches at the Szombathely Conservatory of Music and at the Varga Tibor Institute of Musical Art, Széchenyi István University in Győr as an associate professor. He was honoured with the Halász Ferenc Prize for his outstanding educational work in 2008. He earned his DLA degree in 2010. He is also known as the first artist to play the violin concertos of Tomasini, Kraus and Michael Haydn for Hungarian audiences. He was awarded with the Liszt Prize in 2014.

Johann Sebastian Bach: Brandenburgische Konzerte

Die Partitur der bekanntesten und meistgespielten Orchesterwerke Johann Sebastian Bachs wurde erst rund 100 Jahre nach dem Tod des Komponisten im Jahr 1849 von Siegfried Wilhelm Dehn, Kurator der Berliner Königlichen Bibliothek (heute Staatsbibliothek), entdeckt. Die aus sechs Konzerten bestehende Gruppe ist dem brandenburgischen Markgraf Christian Ludwig gewidmet. Der bis heute gebräuchliche Titel wurde von Philipp Spitta in seiner Bach-Biographie aus dem 19. Jahrhundert geprägt. Ursprünglich bildeten die Konzerte keinen zusammenhängenden Zyklus. Bach hatte die Werke wahrscheinlich zwischen 1717-1720 für das aus besonders talentierten Musikern bestehende Orchester des Köthener Hofes komponiert. Den Markgrafen Christian Ludwig lernte Bach vermutlich im Mai 1718 im Laufe eines Aufenthaltes in Karlsbad kennen, und auch die Bestellung wird wohl aus diesem Jahr stammen. Dennoch sind bis zu deren Erfüllung drei Jahre vergangen, auf der äußerst anschaulichen kalligraphischen Widmungspartitur ist nämlich das Datum 24. 3. 1721 angeführt. Es liegen uns keine Informationen über eine Aufführung der Stücke zu Bachs Lebzeiten vor, wobei davon auszugehen ist, dass einige Konzerte durch das Leipziger Collegium Musicum - dessen Leiter ab 1729 Bach gewesen war - vorgetragen worden sind. Der makellose Zustand der Berliner Partitur lässt es klar erkennen, dass der Zyklus nicht Teil des Repertoires des markgräflichen Orchesters wurde. Zur ersten Veröffentlichung kam es auch erst 1850 im Rahmen der ersten Bach-Gesamtausgabe.

Durch den ursprünglichen Titel - *Concerts avec plusieurs instruments* (Konzerte mit mehreren Instrumenten) - wird klar, dass es sich überwiegend um die in dieser Epoche beliebte Gattung des Concerto grosso handelt, wenn wir uns jedoch den Aufführungsapparat der Werke anschauen, finden

wir ungewöhnliche und individuelle Lösungen vor. Die Soloinstrumente des ersten Konzertes sind zwei Hörner, drei Oboen, ein Fagott und ein Violino piccolo (eine im Vergleich zum heutigen Instrument um eine kleine Terz höher gestimmte „kleine Violine“). Im zweiten Stück stehen eine Trompete, eine Blockflöte, eine Oboe und eine Violine den Streichern und dem Basso continuo gegenüber. Das Herzstück des dritten Konzertes wird von drei Violinen, drei Violon und drei Violoncelli gebildet, die abwechselnd in solistischer bzw. Tutti-Rolle auftauchen. Im vierten Werk besteht das Concertino aus einer Violine und zwei Blockflöten, während im fünften Konzert das Soloensemble von Cembalo, Traversflöte und Violine aus dem Orchester hervortritt. Am außergewöhnlichsten ist wohl trotzdem das sechste Stück, in dem es keine dominanten Stimmen gibt, jedoch im Gegensatz zur üblichen Zusammenstellung eines Streichorchesters die Violinen fehlen, da der Komponist nur tiefe Streicher einsetzt.

Auch aus formeller Hinsicht gilt der Zyklus als abwechslungsreich: Das durch Torelli, Albinoni und Vivaldi aufgebaute Drei-Satz-Schema wird durch Bach in jedem einzelnen Konzert in irgendeiner Form umgestaltet. Im Rahmen der derart entstandenen Strukturen wird nicht nur die für die italienischen Komponisten charakteristische klare Solo-Tutti Gegenüberstellung neu ausgelegt, sondern durch die kontrapunktartige Gestaltungsmethode auch eine Möglichkeit zur Vorstellung und Kontrastierung der diversen musikalischen Texturen ermöglicht.

Brandenburgisches Konzert Nr. 1

Wohl das früheste Konzert des Zyklus - eine Vorversion ohne Violino-piccolo-Stimme wurde mit 1713 datiert gefunden. Die ersten drei der insgesamt vier Sätze verfolgen die übliche Concerto-Struktur. Im ersten Satz dominieren die Bläser, wobei der Violino piccolo nur im zweiten Teil des langsamen Satzes hervortritt, um nach den virtuellen Passagen des dritten Satzes

wieder im Orchester unterzutauchen. Bei dem aus den Tänzen Menuett und Polonaise gestalteten vierten Satz handelt es sich um einen Suite, deren Besonderheit in der Rückkehr des musikalischen Inhalts des Menuetts als Ritornell im Laufe der einzelnen Sätze liegt.

Brandenburgisches Konzert Nr. 2

Ein wahres Concerto grosso, in dem das begleitende Orchester durch die vier Soloinstrumente sowohl thematisch als auch vom Klang her vollkommen in den Hintergrund gedrängt wird. Der musikalische Inhalt der Streicherpartien klingt wie ein orchestrierter Generalbass (im langsamen Satz verschwinden die Tutti-Instrumente sogar), daher ähnelt das Stück vom Charakter her eher einem Kammerkonzert.

Brandenburgisches Konzert Nr. 3

Bei diesem Stück macht Bach von allen Kombinationen der 3x3 Streicherstimmen gebrauch: Mancherorts baut er auf den Kontrast der verschiedenen Register, anderswo stellt er einander drei Streichertrios gegenüber, wobei er einzelnen Instrumenten stellenweise auch eine solistische Rolle einräumt. Der bei Concerti gewohnte langsame Satz entfällt hier, die beiden von schnellem Tempo gekennzeichneten Partien werden durch lediglich zwei Akkorde - und die zweifellos dazugehörige Kadenz - verbunden.

Brandenburgisches Konzert Nr. 4

Das musikalische Konzept des Stückes kommt gleich am Anfang des ersten Satzes zum Ausdruck: Die beiden Blockflöten und die Violine führen vom Orchester getrennt einen Dialog, in dem die Violine entweder solistisch oder als Generalbass-Begleitung der sich zusammen bewegendenden Blasinstrumente zu Wort kommt. Diese „Welt in der Welt“ wird nur am Ende des Stückes aufgelöst, wo die drei Solisten nebst Begleitung des Orchesters ein gemeinsames Thema vorführen. Auf den langsamen Satz von etwas betrübter Stimmung folgt das grandiose, die

Fugen- und Konzertform bravourös verschmelzende kontrapunktische Finale.

Brandenburgisches Konzert Nr. 5

Dieses ist aus musikhistorischer Sicht das interessanteste Konzert - nicht nur wegen des Einsatzes der damals noch als Novum geltenden Traversflöte sondern durch die sogar aus dem Soloensemble hervortretende virtuose Cembalo-Stimme. Für den Köthener Fürstenhof wurde 1719 in Berlin ein großes Cembalo mit schönem Klang angeschafft - womöglich die Inspiration für die äußerst spektakulären und auch technisch herausfordernden einschlägigen Partien in den schnellen Sätzen.

Brandenburgisches Konzert Nr. 6

Der besondere Klang des sechsten Konzertes wird durch die über die Bratschen und tiefen Streicher hinaus eingesetzten Gamben erzeugt. Dieses in Bachs Zeitalter als altmodisch geltende Instrument faszinierte Fürst Leopold von Anhalt-Köthen. Vielleicht liegt es nicht fern, dass Bach es aus Verehrung für den Fürsten in das Stück eingliederte. Mit der größten Aufgabe im Konzert sind trotzdem die Bratschen konfrontiert; die aus technischer Hinsicht besonders schwierigen Abschnitte stellen die Interpreten vor in dieser Epoche einzigartige Herausforderungen.

Katalin Tamás

Capella Savaria

Die Capella Savaria, das älteste auf historischen Instrumenten spielende Kammerorchester Ungarns, wurde 1981 in Szombathely gegründet. Wegen seinen reformerischen Bestrebungen hat das Ensemble damals großes Aufsehen im Musikleben des Landes erregt. Dem Gründer Pál Németh ist 1999 Zsolt Kalló als Konzertmeister und künstlerischer Leiter gefolgt. Das Orchester legt großen Wert auf Authentizität – zu diesem Zweck werden auch zeitgenössische Urkunden herangezogen. Um die gewünschte Intonation zu erreichen, haben sich die Musiker entsprechendes Werkzeug besorgt: Sie spielen entweder Originalinstrumente aus dem 18. Jahrhundert oder haben Kopien alter Meisterinstrumente nachbauen lassen.

Den Kern des Repertoires bilden Orchesterwerke sowie Kammermusikstücke, es kommen darin aber auch Opern bzw. oratorische Werke vor. Mehr als 75 Platten entstanden in Kooperation mit ungarischen und ausländischen Tonträgerunternehmen, fünf davon haben den Preis „Platte des Jahres“ gewonnen. Außerdem ist auch eine Serie von 16 CDs mit Opern bzw. Passionen unter der Leitung des weltberühmten Dirigenten Nicholas McGegan erschienen, darunter das Violinkonzert in e-Moll und die „Italienische Symphonie“ von Mendelssohn, die 2012 aufgezeichnet wurden. Manche Aufnahmen gelten als wahre Raritäten: ungarische Stücke aus dem 18. Jahrhundert, sowie Werke von Druschetzky, Roman, A. Scarlatti, B. Marcello, Telemann, Werner, Naudot, Rameau, Fasch und Muffat. Das Ensemble konzertierte bis dato in 22 europäischen Ländern sowie in Nord- und Südamerika bzw. Israel. Die Musiker sind Stammgäste bei sämtlichen heimischen Festivals der Alten Musik (Sopron, Fertőd, Budapest, Zemplén) und spielen oft bei derartigen Veranstaltungen im Ausland mit (Brügge, Innsbruck, Regensburg, Göttingen, Halle, Utrecht, Zerbst, Warschau, Breslau). Dutzende von

Rundfunk- und Fernsehaufnahmen beweisen ihr Können. Die Capella Savaria hat 1991 den Liszt-Preis, 2006 (im Jubiläumsjahr ihres fünfundzwanzigjährigen Bestandes) den Prima-Primissima-Preis im Komitat Vas (sowohl von der fachlichen Jury, als auch den Publikumspreis) gewonnen. Das kanadische Opus Magazine schrieb: *„Eines der besten Ensembles Europas“*.

www.capellasavaria.hu

Zsolt Kalló

Der Solist, künstlerischer Leiter und Konzertmeister der Capella Savaria, absolvierte die Franz-Liszt-Musikakademie in Budapest als Student von Eszter Perényi mit Auszeichnung. Von 1988 bis 1989 studierte er bei Sándor Végh in Salzburg. Als Konzertmeister namhafter Kammerorchester (Sonora Hungarica, Aura Musicale, Concerto Armonico, Orfeo) bereiste er die Welt, wurde aber durch seine Fernseh-, Rundfunk- und CD-Aufnahmen auch als Solist bekannt. Kalló ist Gründer der Ensembles Authentic Quartet und Trio Antiqua sowie Gastprofessor diverser Kurse Alter Musik. Zurzeit lehrt er am Musikgymnasium in Szombathely und ist als Dozent am Varga-Tibor-Institut für Musik an der Széchenyi-Universität in Győr tätig. 2008 wurde seine herausragende Lehrtätigkeit mit dem Halász-Ferenc-Preis gewürdigt. 2010 erlangte er den Titel DLA. Er hat als erster in Ungarn die Violinkonzerte von Tomasini, Kraus und Michael Haydn aufgeführt. 2014 wurde ihm der Liszt-Preis verliehen.

Johann Sebastian Bach: Brandenburgi versenyek

Johann Sebastian Bach legismertebb és leggyakrabban játszott zenekari műveinek kéziratát csaknem száz évvel a zeneszerző halála után, 1849-ben fedezte fel a berlini Königlische Bibliothek (ma Staatsbibliothek) akkori kurátora, Siegfried Wilhelm Dehn. A hat versenyművet tartalmazó sorozat ajánlása Keresztély Lajos brandenburgi örgrófnak szól, ezért adta neki a ma is használatos címet Philipp Spitta, Bach 19. századi életrajzírója. A concertók eredetileg nem alkottak összefüggő ciklust, valószínűleg 1717–1720 között írta őket Bach a kötheni hercegi udvar kiemelkedően tehetséges muzsikusközből álló zenekara számára. Keresztély Lajos örgróffal feltehetőleg 1718 májusában ismerkedett meg a zeneszerző egy karlsbadi tartózkodás során, a megrendelés is ebből az évből származhat. Mégis eltelt három év, mire Bach teljesítette a megbízatást, a gyönyörű, kalligrafikus kézíraton ugyanis 1721. március 24-i dátum szerepel. A művek Bach életében történő előadásáról nincs tudomásunk, bár feltételezhetjük, hogy a lipcsei Collegium Musicum – melynek a zeneszerző 1729-től vezetője volt – előadásain elhangozhatott néhány concerto. A berlini kézirat makulátlan állapota egyértelművé teszi, hogy az örgróf zenekarának repertoárjába nem került be a sorozat, az első kiadásra is csak 1850-ben került sor, az első Bach-összkiadás keretében.

Az eredeti cím – *Concerts avec plusieurs instruments* (Concertók különböző hangszerösszeállításokra) – világossá teszi, hogy nagyrészt a korban divatos concerto grosso műfajról van szó, de ha megnézzük a művek előadói apparátusát, szokatlan és egyéni megoldásokat találunk. Az első versenymű szólóhangszerei két kürt, három oboa, egy fagott és egy violino piccolo (a mai hangszernél kis tercelrel magasabbra hangolt „kis hegedű”), a második darabban egy trombita, egy furulya, egy oboa és egy hegedű áll szemben a vonósokkal és basso continuoval. A harmadik concerto

zenekarát három hegedű, három brácsa és három cselló alkotja, ezek néhol szólistikus, másol tutti szerepben jelennek meg. A negyedik versenyműben egy hegedű és két furulya alkotja a concertinót, az ötödikben pedig csembaló, fuvala és hegedű szólóegyüttese emelkedik ki a zenekarból. A legkülönlegesebb mégis talán a hatodik versenymű, amelyben nincsenek kiemelt szolamok, de a vonózenekar megszokott összeállításával szemben hiányoznak a hegedűk, csak mélyvonósokat használ a komponista.

Formai szempontból szintén változatos a sorozat, a Torelli, Albinoni és Vivaldi által kialakított háromtételűs struktúrát valamilyen módon minden concertóban átalakítja Bach. A létrejött szerkezetek nem csak az itáliai zeneszerzőkre jellemző, határozott szóló-tutti szembeállítást értelmezik újra, hanem a kontrapunktikus szerkesztésmód révén különböző zenei textúrák bemutatására, kontrasztjára is lehetőséget adnak.

I. Brandenburgi verseny

Feltételezhetően a ciklus legkorábbi concertója, 1713-as keltezéssel találták meg egy régebbi verzióját, violino piccolo szólam nélkül. A négy tételből az első három a megszokott concertoszerkezetet követi. Az első tételt a fűvös hangszerek uralkják, a violino piccolo csak a lassú tétel második részében kerül előtérbe, majd a harmadik tétel virtuóz futamai után ismét eltűnik. A Menüett és Polonaise táncokból kialakított 4. tétel valójában szvit muzsika, melynek különlegessége, hogy a Meniütt zenei anyaga ritornellként vissza-visszatér a tétel során.

II. Brandenburgi verseny

Valódi concerto grosso, amelyben a négy szólóhangszer mind tematikailag, mind hangzásban teljesen háttérbe szorítja az őket kísérő vonózenekart. A vonósszolamok zenei anyaga olyan, mint egy megszerelt basso continuo (a lassú tételben el is tűnnek a tutti hangszerek), így karakterében inkább kamaraconcertre hasonlít a mű.

III. Brandenburgi verseny

Ebben a versenyműben a 3x3 vonósszólam mindenféle kombinációját kihasználja Bach: néhol a különböző regiszterek kontrasztjára épít, máshol három vonóstriót állít szembe egymással, de helyenként szólisztikus szerepet is ad egy-egy hangszernak. A concertókban megszokott lassú tétel itt hiányzik, mindössze két akkord – és a minden bizonnyal hozzájuk tartozó kadencia – köti össze a két gyors tempójú részt.

IV. Brandenburgi verseny

A darab zenei koncepciója rögtön az első tétel elején megmutatkozik: a két furulya, illetve a hegedű a zenekartól elkülönülve folytat egymással dialógust, melyben a hegedű hol szólistaként, hol az együtt mozgó fúvóshangszerek continuo kíséretéként jelenik meg. Ez a „világon belüli világ” csak a tétel végén oldódik fel, ahol a három szólista közös tematikus anyagot játszik a zenekar kíséretével. A szomorkás hangulatú lassú tétel után a fuga- és a concertoformát bravúroisan egybeolvasztó, nagyszabású kontrapunktikus finálé következik.

V. Brandenburgi verseny

Zenetörténeti szempontból a hat közül a legérdekesebb concerto, nem csak az akkoriban még újdonságnak számító fuvola használata miatt, hanem a szólóegyüttesből is kiemelkedő, virtuóz csembalósólam révén. A kötheni udvar számára 1719-ben szereztek be Berlinből egy nagyméretű, szép hangzású csembalót, valószínűleg ez illette a rendkívül mutatós és technikailag is nehéz billentyűs részeket a mű gyors tételeiben.

VI. Brandenburgi verseny

A hatodik versenymű különleges hangzását a brácsák és mélyvonósok mellett alkalmazott viola da gamba szólamok adják. Ez a Bach korában már régiesnek számító hangszer a kötheni uralkodó, I. Lipót herceg kedvenc instrumentuma volt, talán nem túlzó a feltételezés, hogy az iránta érzett tisztelet miatt illesztette be Bach a darabba. A legnagyobb feladat mégis a brácsákra hárul a concerto során, a technikailag különösen nehéz szólamok olyan kihívás elé állítják az előadókat, ami egyedülálló ebben a korszakban.

Tamás Katalin

Capella Savaria

A legrégebbi, korhű hangszereken játszó kamarazenekar Magyarországon 1981-ben alakult Szombathelyen. Újító törekvései nagy feltűnést keltettek a zenei életben. Céljaul a barokk és a klasszikus zene korhű előadását tűzte ki, felhasználva a kor dokumentumait. Németh Pál alapította az együttest; 1992-től Kalló Zsolt az együttes koncertmestere, 1999-től művészeti vezetője is. Hangszereik XVIII. századi mesterek eredeti munkái, vagy ezek másolatai. Előadásukban kamara- és zenekari darabok, operák, oratórikus művek hallhatók. Több mint 75 hanglemezüik készült, melyek közül öt elnyerte az „Év hanglemeze” díjat. A felvételek több mint kétharmada világelső felvétel, ezért ezek zenetörténeti jelentőségét nemzetközi szinten is elismerik. Opera- és passziószorozatuk világhírű karmestere, Nicholas McGegan 16 lemezfelvételt készített a Capella Savariával. Emellett igazi ritkaságok is megtalálhatók lemezeiken: magyar művek a XVIII. századból, Druschetzky, Roman, A. Scarlatti, B. Marcello, Telemann, Werner, Naudot, Rameau, Fasch és Muffai művei. Számítalan hangversenyük volt 22 európai országban, Észak- és Dél-Amerikában, valamint Izraelben. A magyar fesztiválok (Sopron, Fertőd, Budapest, Zemplén) gyakori résztvevői, de koncerteztek már Brugge, Innsbruck, Regensburg, Göttingen, Halle, Utrecht, Zerbst, Varsó, Wrocław régi-zene fesztiváljain is. A zenekart 1991-ben Liszt-díjjal tüntették ki. 2006-ban – a zenekar fennállásának 25 éves évfordulóján – a Prima Primissima szakmai és közönségdíjat is a Capella Savariának ítéltek Vas megyében. A kanadai Opus Magazine így ír róluk: „Európa egyik legjobb zenekara”.

www.capellasavaria.hu

Kalló Zsolt

A Capella Savaria művészeti vezetője, koncertmestere és szólistája 1990-ben kitüntetéssel végzett a budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen Perényi Eszter növendékeként. 1988–89-ben Végh Sándornál is folytatott tanulmányokat Salzburgban. Bejárta a világot több rangos kamaraegyüttes koncertmestereként (Sonora Hungarica, Aura Musicale, Concerto Armonico, Orfeo Zenekar), de szólistaként is ismertté vált TV-, rádió- és CD-felvételein keresztül. Az Authentic Quartet és a Trio Antiqua alapítója. Régizenei kurzusok meghívott tanára. Jelenleg a Szombathelyi Művészeti Szakközépiskola és a győri Széchenyi István Egyetem, Varga Tibor Zeneművészeti Intézet docense. 2008-ban Halász Ferenc-díjjal tüntették ki az oktatásban nyújtott kiemelkedő teljesítményéért. 2010-ben DLA doktori címet szerzett. Tomasini, Kraus, Michael Haydn hegedűversenyeinek magyarországi bemutatója is az ő nevéhez fűződik. 2014-ben Liszt-díjjal tüntették ki.

Sponsored by

Emberi
Erőforrások
Minisztériuma

The Municipality
of Szombathely,
Hungary

Capella
SAVARIA
ZSOLT KALLÓ